

Čím žije evropská ekonomie práva

European Association of Law and Economics pořádala svou pravidelnou konferenci minulý týden v Haifě. Co se dá o aktuálním stavu ekonomie práva říci na základě asi 65 prezentovaných článků (samozřejmě na vlastní oči jsem viděl jen zlomek) a klábosení s kolegy nad skvělým izraelským vínem?

Tak především přibývá empirického výzkumu, a volá se po tom, aby ho do budoucna přibývalo ještě více. Tím evropský vývoj jen s malým zpožděním kopíruje ten americký, kde také po desetiletí byla ekonomie práva převážně teoretickou vědou a až zhruba od konce devadesátých let dospěla do normálního stavu, kdy počet empirických studií převyšuje (a to výrazně) počet teoretických.

V oblastech kriminality, trestního práva a procesního práva už hrají prim empirické studie analyzující individuální data. To má jasné důvody – přibývá zajímavých datových souborů, obsahujících pozorování o jednotlivých soudních případech či „kariérách“ zločinců. Individuální data obvykle umožňují mnohem přesnější testy modelů predikujících chování jednotlivců. Klasickým analýzám dat agregovaných na regionální úrovni (jejichž tradice sahá přinejmenším k Ehrichově testu modelu kriminality z roku 1973 a ze kterých Steve Levitt v 90tých letech dokázal vyždímat asi maximum možného) zřejmě zvoní hrana.

Velkým tématem zůstává protimonopolní zákonodárství, což je asi dáno tím, že zrovna tato oblast práva se na úrovni EU de facto vyvíjí jako common law.

Ekonomie práva expanduje více do právnických fakult, přibývá univerzit, kde ekonomický přístup je důležitou nebo dokonce základní součástí výuky práva (Rotterdam, Maastricht, St. Gallen, Haifa, ...). Opět, se zpožděním se kopíruje americký vývoj.

A co konkrétního mě zaujalo?

Stephane Mechoulain z University of Toronto moc hezky testuje, zda úředníci rozhodující o podmíněném propuštění z vězení v USA diskriminují proti černošům. Na první pohled to tak vypadá, neboť černoši jsou propouštěni méně než běloši. Jenže úředníci musí brát do úvahy riziko, že onen vězeň na svobodě bude páchat další trestné činy. Pokud úředníci mají pro černochoy i bělochoy stanovenou stejnou hranici rizikovosti, propouštění černochoy v menší míře vůbec diskriminaci znamenat nemusí, pokud černoši jsou statisticky rizikovější skupina. Pokud naopak jsou diskriminováni, měli by černoši po propuštění mít *nižší* procento recidivy. Data ukazují opak – přestože černoši jsou propouštěni méně, je i mezi těmi propuštěnými více recidivy, než mezi bílými. Spíše se zdá, že vězeňské komise s ohledy na politickou korektnost praktikují diskriminaci ve prospěch černochoy.

Roberto Galbiati z Uni Bocconi zkoumá, jaký vliv na recidivu mají podmínky ve věznicích. Využívá k tomu velké italské amnestie z roku 2006. Ta mimo jiné dala za vznik databáze, která mapuje následnou zločineckou kariéru amnestovaných vězňů. Galbiati konstruuje proměnné měřící jednak „krutost“ podmínek ve vězení (např. míra úmrtnosti mezi vězni), jednak míru kontaktu s příbuznými či pracovníky poskytujícími sociální či psychologickou výpomoc (např. vzdálenost od nejbližšího většího města, což mezi námi je dosti problematické měřítko). Výsledek? Tvrdší podmínky ve vězení neměly na recidivu vliv, naopak větší společenské kontakty mírně přispívají ke snížení recidivy. Z těchto závěrů nelze přímo vyvodit doporučení, že vězení mají být mírná a společenská – to má sice pozitivní vliv

na ty, kteří už ve vězení jsou, ale na druhou stranu by to oslabilo odstrašující vliv vězení na ty venku.

Zajímavou analýzu dražeb nařízených soudem prezentoval Ricardo Paredes z Universidad Católica de Chile. Na rozdíl od soukromých a dobrovolných aukcí, jejichž provozovatelé musí soutěžit o zájem prodávajících i kupujících, u soudních dražeb zakázky přiděluje soud (podle oficiálních pravidel v Chile by je měl přidělovat rovnoměrně mezi firmy, které jsou na seznamu soudních dražitelů) a výše poplatků je stanovena administrativně. Cílem aukcí by mělo být získat co nejvyšší příjem pro věřitele, ale funguje to tak doopravdy? Autoři porovnávají soudní dražby a dobrovolné aukce automobilů, a dávají si samozřejmě pozor, aby předměty aukcí byly srovnatelné (např. vylučují netradiční modely či poškozená auta). Data o soudních dražbách naznačují korupci mezi soudci a některými provozovateli aukcí (kteří získávají podezřele velký přísun dražeb od soudců). Dost přesvědčivě ukazují, že dražby selhávají ve svém hlavním účelu – ceny v nich jsou o 25 až 30 procent nižší než u srovnatelných dobrovolných dražeb, ať už díky zákulisním dohodám s vyvolenými kupci, nebo kvůli slabé motivaci investovat do získání lepších kupců u soudních aukcí. Můžeme mít dlouhou debatu, že auta v soudních a dobrovolných aukcích nejsou zcela srovnatelná, ale cenový rozdíl je podle mě příliš velký, aby ho dokázaly vysvětlit nepozorované charakteristiky. Poučení? I na zdánlivou maličkost, jako jsou soudní dražby, je dobré najmout ekonomu, který by poradil vytvořit efektivnější systém (pod to se rád podepíšu :)

Nakonec Robert J. Aumann dodal konferenci patřičný punc a z pohledu ekonomu či herního teoretika se podíval na pár vybraných rysů současného izraelského právního systému. Ten se díky absenci formální ústavy, značným vlivem politiků a nutností neustále řešit otázky bezpečnosti viditelně liší od kontinentální Evropy. Aumann v přednášce spíše dělal hezkou reklamu na výzkumy mladších kolegů, kteří se jednotlivými rysy zabývají. Odnosl jsem si z toho, že soudcovský aktivismus či obecně nižší předvídatelnost soudních rozhodnutí poškozují chudé. V typizovaném soudním sporu Davida s Goliášem to bude David (obyčejný člověk), kdo bude mít vyšší averzi k riziku než Goliáš (řekněme velká korporace, která má jednak hlubokou kapsu, jednak vede podobných sporů hodně tudíž je v podstatě neutrální k riziku). Čím nižší předvídatelnost, tím nižší mimosoudní vyrovnání je David ochoten akceptovat. Jenže mimosoudně se řeší drtivá většina případů, takže částky získané mimosoudně jsou důležitější pro posouzení toho, zda daný systém spíše zvýhodňuje Davidy či Goliáše.